

Smiljana Knežević

U POSJEDU SAMOĆE

Smiljana Knežević
U POSJEDU SAMOĆE

Izdavač
STIHOM GOVORIM

Za izdavača
Aleksandar Obradović

Urednik i recenzent
Slobodan Zoran Obradović
(stihomgovorim@gmail.com)

Lektor
Nataša Andrić

Grafički dizajn, korice, obrada i kompjuterska priprema
Vaso Obradović
o_vaso@t-com.me

Štampa
Grafokarton, Prijepolje

Tiraž
500

Smiljana Knežević

U POSJEDU SAMOĆE

Berane, 2015.godine

Ispijam kafu a sve oklijevam kao da nekog očekujem. Stalno me neki osjećaj muči, svrbi i vraća unazad. Moje vrpoljenje, izvirivanje i okretanje završi pogledom na putanju, preko brežuljka, gde se nalazio razlog tome. Ne spuštajući pogled, zagledana u daljinu, sa osjećajem sjete i čežnje, primičem svojim isušenim i istanjenim usnama šoljicu sa kafom i kao neki krivac, ispijam lagano gutljaje, koji se glasno stropoštavaju niz moje isušeno grlo, zadovoljavajući potrebu mog izmučenog želuca.

„Sad, dodaj, to! Gooool!“, prenuše me glasovi moje unučadi, koja su ispred mene u dvorištu igrala fudbal i košarku. „Čekaj, ne tako, gledaj mene!“, te riječi koje izgovori moj sin i ispijanje kafe, vratiše me jedanaest godina natrag. Moj pogled i dalje se zadržao na istoj putanji, a oči se smanjiše u želji i naporu da više i bolje vide. Na vratima terase, sa šoljicom u ruci, pojavi se moja snaha, očigledno riješena da malo odmori.

„Bako“, ne dobi odgovor. „Bako, jesi li dobro?“

„O da dobro sam, samo... samo me istovjetne i na isti način izgovorene Damjanove riječi, baš onako kako ih je izgovarao njegov otac, vratiše unazad.“

„Pa, ako želite, ja bih voljela malo više da saznam. Mislim, Damjan malo priča o tome, a ja mislim da tu ima mnogo više.“

„Pa ne znam... da li mogu, duga je to priča i nimalo vesela, ali je poučna. Možda bi ipak trebalo da je čuješ. Valjaće ti, dug je život.“

Počću baš odavde, sa ovog mjesta, gdje se većina našeg života odvijala. Evo, i sad čujem sebe kako ga zovem sa istog mjesta gdje smo zajedno ispijali kafu.

„Hajde, gotova je.“

„Evo, samo da ih rasporedim.“, po ko zna koji put čujem isti odgovor.

Dok se kafa dimila i čekala na svoj prvi srk, svaki dan u isto vrijeme i na istom mjestu, sjedeći na istoj stolici, prisustvujem svakidašnjem prizoru ispred naše kuće. Udišući aromu koja se izazovno nametala iz malih, lijepo i praktično dizajniranih šoljica, mameći me da prekršim naš običaj i počnem da pijem prije nego što on dođe, razmišljala sam o tome koliko sam ispunjena i srećna žena.

Galama i žagor djece u našem dvorištu, bila je uobičajena i svakodnevna slika i doživljaj, kako za oči tako i za uši, bolje reći sastavni dio našeg života. U njemu nije bilo nijednog, rukom posađenog cvijeta, osim samorasta i trave za koju je moj muž govorio da je ona najljepše cvijeće, a koja je i pored genocida koji se vršio svakodnevno nad njom, opstajala, bitisala, i uspijevala da se zeleni, makar i u onoj najbledoj nijansi. Često, kada bi rano ispijali našu prvu kafu na terasi, pomislila bih da te jutarnje kapi rose, mogu lako biti i njene suze kojima oplakuje sebe.

„Samo da operem ruke i eto mene.“, ispijamo već prohlađenu kafu kao i uvijek.

„Gol! Jedan nula!“

„Koš! To brate, baci!“ –

„Bravo!“, navija par djevojčica koje stoje sa strane i posmatraju. Vjerovatno će u sledećem krugu biti i one uključene.

„Ne, to nije u redu, čekaj da ti pokažem.“, mladalačkim skokom se opet Miloš nađe među njima. Pogled mi sa njih prošeta preko okolnih rođačkih i komšijskih kuća, oko kojih se šepurilo razno cvijeće svih boja, uzrasta i sorti, ali nigdje ni-

---

jednog djeteta nijesam mogla ugledati, a i kako bih, kad su sva bila ispred naše kuće. Koliko god su ona bila najljepše cvijeće, nekada bi moj pogled, malo zavidno, prolazio okolo tih kuća sladeći se tim bojama i mirisima, a ruka bi sama napravila pokret kao da želi barem da pređe preko njega, osjeti ga i omiriše. Primijetivši jednom to raspoloženje, on, onako kroz poluosmijeh, dobaci:

„A ti bi još i tu obavezu, da ga sadiš, okopavaš, rasađuješ, zalijevaš. E, pa ove stative i ovaj koš to ne traže, a mnogo znače ovoj djeci.“ Znala sam da tu ne mogu učiniti ništa, uostalom i zašto bih.

„Mirko, dolazi ovamo strijela te ne pogodila, treba nešto da mi pomogneš, batali to čiškanje lopte, u za' čas se našla! Branko, idi, crko dabogda, prepni onu kravu preča je ona što ti daje vareniku no to što kotrljaš ispred sebe!“, čulo se sva-kodneвно iz dotičnih kuća i uglavnom se završavalo na tome.

„Za danas je dosta, donesite lopte. Je l' poštujete ono što smo se dogovorili? Sat i po' prije i isto toliko poslije sporta – učenje!“

„Poštujemo!“, čulo se gromoglasno.

„Ako neko to ne radi, ja ću saznati tako što ću otići da pogledam ocjene svima, pa onaj kome budu loše, neće moći da nastavi sa nama sve dok ih ne popravi.“

Lopte su bile prve i jedine igračke naše djece. Ma otkuda da je dolazio, uvijek je donosio samo četiri lopte, koje su se ponekad mogle razlikovati po boji i veličini ali ne i po kvalitetu. Za druge igračke naša djeca nijesu znala.

Možda to i ne bi bilo toliko čudno, da među naše četvoro djece nije bila i jedna ćerka, koja je odrastala uz njih, bolje reći oni uz nju, i koja nije imala drugog izbora jer joj se nije ni nu-

---

dio. Od momenta kad bi postali svjesni sebe i svog tijela, mrdali nogama i rukama, uvaljivao im je loptu u ruke, krilo, noge i naručje.

„Hvataj, ne tako, gledaj ovako, 'ajde ponovo. Bravo, tako.“, bodrio ih je i ohrabrivao svakodnevno, permanentno i uporedo, razvijajući im ljubav prema tom rekvizitu. Već negdje sa njihovih pet-šest mjeseci, lopte bi postajale dio njih, pa ne bi htjeli ni mogli zaspati ako je ne bi prigrlili nogama ili rukama. Čim bi se dohvatili nogu, učio ih je da je vode, šutiraju čas lijevom čas desnom nogom, stavljao ih na gol, pokazujući im razne vrste udaraca i šuteva kao i odbranu. Kako su odrastali postavljao im je sve veće zahtjeve koje su oni sa radošću prihvatili i ispunjavali. Učili su brzo, kopirali ga veoma uspješno, jer su prosto voljeli to da rade. Dok sam u kući obavljala razne poslove, do mene je dopirao Milošev glas:

„Tako, to, bravo! Sad, o ne, gledaj, ovako, možeš ti to. Probaj opet. E, to je već bolje, i biće još bolje samo vežbaj i budi uporan. E, sad je vrijeme za našu popodnevnu kafu.“

Sjedim i, kao i uvijek, čekam da se Miloš popne kako bih počela piti. Srce mi je puno. Gledam svoje četvoro zdrave, lijepe i dobre djece, kako u društvu sa još sedmoro-osmoro, zadovoljno i dosta uspješno, rade ono što najviše vole. A i Miloš je bio pun sebe. Nije mogao sakriti ponos i sreću što im je otac. Valjda mu zato nije ni bilo teško što im posvećuje toliko vrijeme ili tu ima i još nečeg drugog.“

„Svrati na kafu, 'ajde izvoli.“, rođak se penje uz stepenice i već sa treće od njih osam, pruža ruku. Lijevom skida kapu i ne krijući ironiju, sav važan, progovori:

„Kad se vi odmarate, kad jedete, kad učite, kad što radite? Ja kad god prođem ovuda vi samo igrate! Ha, ha, ha!“ Miloš prihvati smijeh i sasvim mirno odgovori:

„Za sve ima vremena, samo ga treba isplanirati. A i ti izgleda prolaziš ovuda baš kad mi igramo. Ha, ha, ha!“, nasmijah se i ja njihovim mudrolijama. Vrata naše kuće bi se zatvorila tek u suton, onda kad bi se i zadnji trzaj dana nečujno predao mraku. Tada bi nevoljno i nerado svako dijete otišlo svojoj kući.

„Ajde, vidimo se sutra.“

„Važi.“

Za njih je dan bio trenutak, a noć nužno zlo koje im se nameće preko njihove volje, a što je neminovno. Onda bi izmorenih tijela moja djeca, polijegala sa umorom i u isto vrijeme zadovoljstvom na licu, loptom u rukama ili na nogama, brzo zaspala, izdišući umor, a udišući sreću, sigurnost, ljubav i toplinu svoga doma.

„Ajde i mi da lijegamo.“

„Pa znaš da moram, kao i svake noći, oprati ovoliko suđe i kupatilo poslije vaših pet tuširanja.“

„Pa ostavi nešto i za sutra.“

„E, moj Miloše, sutra je novi dan i novi poslovi. Samo ti legni, brzo ću ja.“

Sjutradan, rano sa prvim zracima, prvim kukurikom i prvim koncertom ptica, prva u selu bi se otvorila naša *Otvorena vrata*. Ako je bio vikend, ne časeći mnogo, onako krmeljavi, neočešljani, sa malim čupercima kao antenama po glavi, odmah bi, čim bi čula naše glasove, dotrčala i djeca iz obližnjih kuća. Svaki dan, makar samo sat vremena, ako nije moglo više, djeca su imala sport i rasonodu uz Miloševu asistenciju, nadgledanje

---

i sugestije. I svaki dan bi naučili bar jedan novi potez, čime su se hvalili svojim drugovima u svojim školama. Nekada su se dešavale, a kako i ne bi, i neke nemile situacije kad sam ja morala biti medicinska sestra.

„Daj da vidim, pa koljeno ti je dosta zdrljivo. Čekaj da donesem rakiju i zavoj.“

„Ne, ne, samo ne rakiju, nije to ništa.“

„Moram to da dezinfikujem kako se ne bi inficiralo. Pritrpi malo, pa drugi put budi pažljiviji.“

Zažmurio bi, stiskao zube i ni glasa ne bi pustio. A i kako bi kad bi mu se drugari smijali. Umotala bih to kako sam najbolje znala i umjela, a on bi se već za tri-četiri minuta našao opet u igri. Nije bilo rijetko da su morali koristiti i naš toalet za veliku nuždu, a malom su čašćavali travu, neko drvo ili neki žbun.

„Teta Vera, mnogo sam žedan mogu li dobiti malo vode?“

„I ja sam žedan, mogu li i ja?“

Odmah su svi bili žedni i svi se za tili čas našli na dnu stepeništa. Ni sama ne znam koliko bih im bokala vode snijela u toku dana, jer tada još uvijek nijesmo imali česmu ispred kuće, kao što je imamo, hvala bogu, sad. Ne tako često, ali sigurno jednom nedeljno, sam im znala napržiti mafiša, priganica ili napeći kiflica, jer nijesam mogla kad je bilo vrijeme užine uvesti svoju djecu da jedu, znajući da su i oni, poslije tolike igre, ogladnjeli kao i moja djeca, a nijesu htjeli otići svojim kućama iako su one bile tako blizu, plašeći se da ih neće ponovo pustiti da se vrate. To se obično dešavalo vikendom, kad su bukvalno po čitav dan provodili u igri. Bilo mi je zadovoljstvo kada bih, poslije samo petnaest minuta, uzela veliku, plastičnu posudu praznu. Nije mi bilo teško to da radim, jer su djeca, za razliku od starijih, znala to na svoj način da cijene.

Njihov iskren pogled govorio je sve. Sad kada su odrasli, postali ljudi i roditelji često znaju to da pomenu i sa smijehom se sjetе kako su jeli prljavim rukama i kako je Miloš govorio:

„To je samo zemlja, ona je čista, treba da stičete imunitet.“

Pošto je ćerka bila našа prva radost, prva je i izrasla i već dosta uspješno ubacivala loptu u koš. Kako su odrastali tako im je on povećavao visinu koša i na taj način podsticao da se što više protežu i trude. Dječaci su se po nekoliko puta u toku dana selili sa stativa na koš i obrnuto.

Kad bi došao zimski period, a znamo kakve mogu biti zime na sjeveru, i kad je bilo nemoguće više koristiti dvorište za igru, mi smo i za to imali prilično dobro prelazno rešenje, a to prelazno rešenje je kod nas moglo potrajati i po šest mjeseci – znači pola godine.

Naime, plan naše, prilično velike kuće, da li slučajno ili namjerno, nikad nijesam saznala, priuštio im je predsoblje – četiri sa četiri, u kojem nije bilo ni jednog komada namještaja, osim visećeg čiviluka na kojem su se kačili kaputi gostiju i poneki naš, pa im je to omogućavalo da tu nastave sa svojim sportskim aktivnostima, ali sa manje drugara i manje zamaha. Tu su igrali mali fudbal, a stativе bi im bile uvrnute čarape jedna u drugu, i ubacivali lopticu u jednu dublju korpu od hljeba koja je bila čvrsto zakačena iznad vrata i služila kao koš.

To je bio period kada bi se našа otvorena vrata malo pritvorila, ali ne i zatvorila, jer su i tada dolazila djeca iz najbližih kuća i igrala sa našom. To se ponavljalo godinama, samo što se zbog smjena i većih obaveza u školi, vrijeme sporta i razonode mijenjalo i prilagođavalo prioritetima. A prioritet nad prioritetima nam je bila škola.

Opsjednutost ili blaže rečeno, Miloševa ljubav prema sportu i velika želja da je prenese na našu pa i drugu djecu, poticala je, što sam kasnije saznala, još iz djetinjstva i njegove nemogućnosti da mu se posveti ili eventualno uspije u njemu. Imajući sve predispozicije, ljubav i talenat, a nemajući materijalnih uslova, podršku svojih roditelja i sredine, njegov san da postane fudbaler, ostao je, na njegovu veliku žalost, nedosanjan. Mislim da nikada nije prežalio što ga nije odsanjao i to sve objašnjava. No, on, kao pedagog po struci i nadasve posvećen roditelj, imao je i druge razloge, možda i važnije, zbog kojih je bio uporan u svojoj namjeri. To je bilo vrijeme kad je najveći problem svih roditelja, sredine i društva koje se nije moglo izboriti sa tim, bila pošast tog vremena, “njeno veličanstvo“ – droga. Ona je sve više omamljivala mladost i bila potencijalna opasnost za svaku porodicu. Ta opasnost ih je sačekivala na svakom njihovom koraku, ulici, kafiću, bioskopu, pa čak i u školi. Trebalo ih je spasiti i otrgnuti od tog najvećeg zla koje je moglo zadesiti bilo koga, što je moglo biti ravno smrti, možda u nekim slučajevima i gore. Znali smo lično jednu porodicu koja je prolazila kroz te strahote. To je bila, praktično, uništena i živa sahranjena, porodica. Tuče, svade, prijetnje, krađe, prodavanje, potkradanje, preprodavanje, krv i suze, i na kraju beznadežnost i klinička smrt, bila je sudbina čitave porodice, zbog samo jednog njenog člana koji ju je uzimao. Pri susretima vas više niko nije pitao, kao ranije, kako su vam djeca, kolika su, kako uče, puše li ili piju, već samo jedno – drogiraju li se? Ta opasnost je visila u vazduhu i toliko su se ljudi plašili toga da su sve drugo zanemarili. Gledajući pred sobom četvoro zdrave, prave, pametne i lijepe djece, imao je jedinu misao i ispred sebe postavio zadatak – sačuvati svoju

---

---

porodicu i to zdravo jezgro. Ono što ti je dao Bog, čovjek ne smije uništiti, već ga samo razvijati, zalijevati i njegovati. Smatrao je da su sport i zdrava porodica najbolja odbrana od toga. Pokazalo se da je bio u pravu. Nijedno od njih nije pušilo, pilo i, ne daj bože, drogiralo se. Ipak, sav taj njegov trud ne bi išao tako lako da, hvala bogu, naša djeca nijesu nasledila ljubav i talenat za sport od njega. Nije ih on morao mnogo nagovarati da se bave tim, jer su prosto i oni to željeli i voljeli, pa su zaista odrastali u zdravu i jaku djecu i u fizičkom i mentalnom smislu, znali su i to da su im propusnice za bavljenje sportom bile, prije svega, dobre ocjene u školi. Tako je i bilo. Bili smo ponosni i srećni roditelji. Roditeljski sastanci za mene su bili najljepši izlasci i događaji.

„Kako uspijevate? Svaka čast.“, sustizali su me roditelji, zavidno gledali i tražili savjete od mene.

„Pa, tako, to je malo duža priča, nekom drugom prilikom, žurim, treba djeci da skuvam ručak, skoro će iz škole.“

Pristižu i jedno po jedno sjedaju za sto. Eto i Miloša. Zauzima svoje mjesto. Prvi sipa supu, a onda svi redom.

„Mama, šta su ti rekli, kako je bilo na roditeljskom?“

„Dobro sine, ne može biti bolje, samo nastavi tako.“

„Meni je sledeće sedmice.“

„U redu, ići ću.“

Zveckaju kašike, srču, pričaju katkad se i nasmiju, a ja sita. Meni taj dan nije trebao ručak. Bila sam sita lijepih riječi, pohvala i zavidnih pogleda. Kako su u učenju i sportskim aktivnostima trošili puno energije, podrazumijevalo se da su morali imati jaku, dobru, zdravu i raznovrsnu ishranu. Za to sam naravno bila zadužena i odgovorna ja. Kao i za higijenu i sve ostalo što podrazumijeva zdrav život. Nije sve to bilo lako

---

postići ni materijalno, ni fizički, pa sam se trudila da materijalno nadoknadim fizički i doprinesem budžetu svoje porodice. „Zahvaljujući“ tome što nijesam radila u državnoj službi, uprkos tome što sam završila višu ekonomsku školu, svu svoju energiju sam usmjerila ka domaćinstvu i iznalaženju raznih izvora prihoda sa svog imanja, i doprinosila uštedi budžeta po raznim osnovama. Moj posao nije bio samo ono što zatvaraju kućna vrata, već i ono što otvara vrata zdrave i prirodne ishrane a može roditi na našoj njivi, pomusti u štali i pronaći u kokošinju. Zahvaljujući mom radu, mojoj snalažljivosti, pa nije neskromno reći i požrtvovanju, moja djeca su bila na izvoru zdrave hrane koliko god je to bilo moguće, i sve to zalijevali prirodnim napicima i sokovima i pravila ih od drenjina, kupina, malina, gloga, kleke, šipka, trnjina, borovnica i jagoda, koje sam brala opet u prirodi Tada je čovjek još uvijek mogao to brati bez straha od bilo kakve bolesti. Dosta šuma i mjesta sam obišla u potrazi za tim plodovima. Od godine do godine, od zimnice do zimnice, oni su imali sve što im je trebalo za zdrav i pravilan razvoj.

Moje radno vrijeme je bilo neograničeno. Uveče. kad bi svi polijegali, ja bih ostajala pletući im prsluke, džempere, čarape, kape i šaputke. Bez svega toga se nije moglo na sjeveru. Kao da mi je to bilo malo, pa sam pored toga, heklala i radila goblene kao i neke druge ukrasne predmete za kuću, jer je tada to bilo u modi, a i sama mislim da kuća bez toga liči na ustanovu i da nema potrebnu toplinu i intimu. Mnoge žene to nijesu koristile u svojim kućama jer je to zahtijevalo poseban tretman pri održavanju.

Za sav moj posao nijednom nijesam potpisala platni spisak. Moje plate su bile zadovoljstvo, zdravlje i miris sreće koji se

---

širio našom kućom i okućnicom. To je bila moja plata i dvanaesta, i trinaesta, i regres, i topli obrok, i stimulans. Ono što me je držalo u kondiciji i podsticalo moj elan je to što su i djeca i Miloš poštovali i cijenili moj rad i trud. Oni su uviđali i viđeni i neviđeni posao koji radim. Miloš se čak često ljutio što toliko radim.

„Pa majku mu, valjda nešto možeš i da zaobiđeš, na nešto da zažmuriš, a bogami nekad i da zabušavaš ako si umorna.“

Kao muškarac, koliko god da je bio muževan, nije mogao shvatiti da je to lančani posao koji bi se, ako bih ispustila jednu kariku, rasukao kao niska bisera i sve bi pokleknulo. Ne kaže se džabe da kuća leži na ženi, a ne na zemlji. Često bi noću, kad bi vidio da još uvijek nijesam u krevetu, ustao i bukvalno me odvuкао, ljutito govoreći:

„Pobogu ženo, dokle ćeš ti tako, da li si normalna, moraš malo spavati sutra je novi dan pa ćeš se naraditi.“

Želio je da me zaštiti od same sebe jer ja to nijesam umjela, a ni htjela. Ipak mi je bio drag taj njegov običaj, barem dva puta mjesečno:

„E, ženo, danas ne kuvaš, danas mi pravimo roštilj i uz tvoje mliječne proizvode i salate proći ćemo, i to bogami, dobro.“

No, meni, tada zdravoj i mladoj, nije bio problem da radim, jer sam imala motiv, razlog i volju. Jednostavno mi se mililo, zato što sam plodove svog rada mogla da opipam, pomirišem, da taknem i uživam u njima. Za razliku od mnogih majki, ja sam od svoje porodice bila pošteđena raznih stresova, neprijatnosti koje su oni od svoje djece često doživljavali. Otuda je izvirala moja snaga, sreća, a što je najvažnije, miran san i spokojstvo. Ipak, ne mogu reći da nijesam i ja stalno bila u nekom grču, trci i frci kako im ništa ne bi zakasnilo i zafalilo, a

---

da pritom ne izgubim majčinsku nježnost, osmijeh i toplinu, što je možda za njih i najvažnije. Nije bilo lako sve to uskladiti i održavati, ali zarad mirisa sreće i harmonije uspijevala sam u tome, čini mi se prilično, ako ne i potpuno. Svake noći, pred spavanje, pomolila bih se da mi se sve što imamo ničim ne poremeti, i da mi Bog da još više snage kako ne bih posustala i narušila sklad koji je vladao našom kućom.“

Moj pogled skrenu sa svoje putanje jer se uz stepenice pela moja jetrva:

„Dobar dan, šta radite?“

„Dobro došla, evo sjedimo i gledamo djecu kako se igraju.“

„Pa ti si to navikla, a ni mi nijesmo pošteđeni ove galame , ali šta da se radi, kuću ne mogu premjestiti, tako je bilo uvijek.“

Ne želeći da ulazim u polemiku, obratih se snahi koja me do tada pažljivo slušala, pa još pod tim utiskom, trgnu se kad joj rekoh:

„Skuvaj nam svima po kafu.“

Snaha donese kafu, sok i par kolača, baš onako kako bih ja to uradila.

„Kad će tvoja unučad?“ upitah.

„Očekujem ih svaki dan.“

„E, biće ih onda dvoje više, a to znači više i galame. Uostalom i njihovi roditelji su dosta vremena provodili ovdje.“

„Jesu, jesu, ne kažem da nijesu ali bi bilo bolje da su nešto drugo radili i učili, no...“

„Pa moji su i učili i radili i ništa im nije smetalo.“

„O, tvoji... No, imaš li što u vrtu, zalijevaš li ga?“